

TÜRK GÖÇLERİ

Erdi BATUR
(E) Vali

Göçler ilk çağlardan başladı, orta çağların sonlarına kadar sürdü. Bu dönem süresi içinde birçok Türk boyu orta Asya'dan Hindistan, Uzakdoğu, orta Avrupa ülkelerine göç ettiler. Bu göçler sonunda birçok Türk devleti kuruldu.

Büyük medeniyetler beşiği Asya, her şeyi ve her bakımdan dünyanın en büyük kıtasıdır. Dünya nüfusunun yarısı bu kıtada yaşar. Yüksek dağlar, en büyük göller ve çöller ile nehirler bu kıtadadır. Çağımızdan 6 bin yıl kadar önce, kuraklık sebebiyle dünyanın dört bucağına göç edip, uygarlık götürenler Orta Asya ve Hint Yarımadasından gitmişlerdir.

Dünyanın 7 harikasından 5'i Asya Kıta'sındadır. Çin Seddi'nden Taç Mahal'e, Ayasofya ve Sultan Ahmet camileri ile Hint tapınakları, Efes, Persepolis gibi antik şehirlerden Orhun Abidelerine kadar sayısız harika tarihi hazine ile uygarlıklar bu kıtadadır.

Ancak, ne var ki bu kıtada kuraklık olunca göçler başlamıştır.

GÖÇ HAREKETLERİ

Göçler ilk çağlardan başladı, orta çağların sonlarına kadar sürdü. Bu dönem süresi içinde birçok Türk boyu orta Asya'dan Hindistan, Uzakdoğu, orta Avrupa ülkelerine göç ettiler. Bu göçler sonunda birçok Türk devleti kuruldu.

Hun Türkleri IV. asırda Orta Asya'dan, Doğu Avrupa'ya göç ettiler.

Göktürkler bağımsızlık kazanınca Juan-Juanlar, Avarlar adıyla Orta Avrupa'ya göç ettiler. Avarlar, ardından Bulgar Türkleri Balkanlar'a geldiler. Macar kabileleri Tuna Havzasına yerleşti. Daha sonra Peçenek Türkleri Balkan Bölgesine geldi. Böylece göç hareketleri devam etti.

GÖÇ

Göç olgusuna savaşlar, ülke içi çatışmalar, siyasi krizler, ekonomik sorunlara bağlı daha iyi yaşam umudu gibi pek çok sorunlar da sebep olabilir. Uluslararası göç örgütüne göre göç, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek ya da devlet içinde çeşitli nedenlerle insanların yer değiştirmesidir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, ekonomik sebepler, aile birleşimi gibi farklı nedenlerle de katılan da olur. Kısaca göç, uluslararası yahut ülke içi nüfus hareketidir.

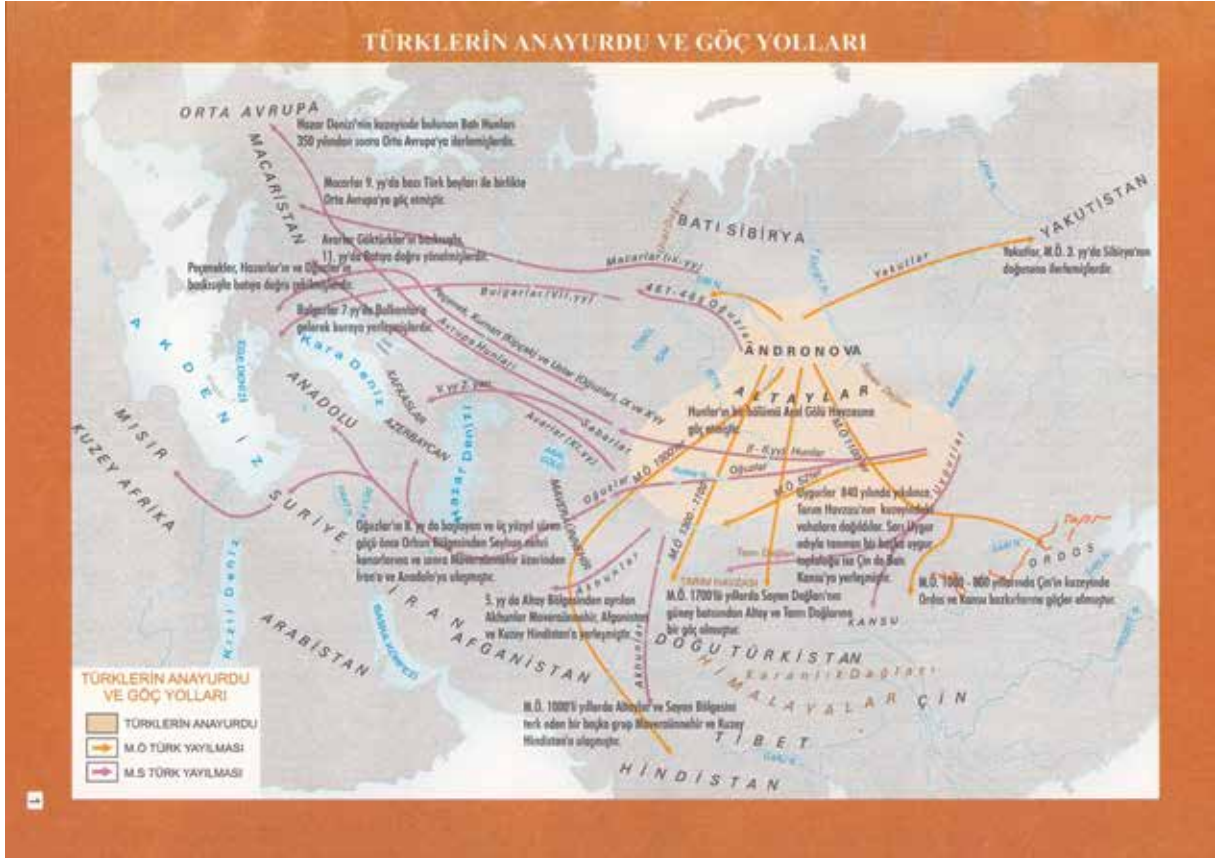
Göç sebepleri; Siyasi veya dini baskılar, bir azınlığın sınır dışı edilmesi kararı, bir kısım nüfusun başka yere nakli, köylerde nüfus artışı, iş alanı yetersizliği, toprak azlığı, gibi şartlarla bağlı olarak gelişebilir.

İnsanların tek tek ya da topluluklar halinde yaşadıkları yerleri, uzun ve kalıcı olarak değiştirme olgusu,

göçler sebebi ile politik, ekonomik, toplumsal, coğrafi, dinsel vb. olmak üzere birçok nedenlerden dolayı gerçekleşir. Eski dönemde insanlar, kuraklık gibi nedenlerle toprakların verimden düşmesi, sert iklim şartları doğa olayları sebebiyle buldukları yerlerden göç etmek durumunda kalırlardı. Ancak günümüzde göçe, büyük ölçüde insanlar ve toplumlar arasındaki sosyoekonomik ilişkiler sebep olmaktadır.

Düşman işgali altındaki bir ülkeden toplu kaçışlar (politik göçler), iş bulmak ya da iyi kazanç elde etmek amacıyla yapılan göçler (ekonomik göçler), günümüz dış göçlerinin asıl sebebinin oluşturur. İç göçler ise, genellikle kırsal kesimden kente olan göçlerdir. Bunda en önemli etken, köy nüfusunun kalabalık olması, iş alanlarının darlığı, toprak azlığı yahut yokluğu gibi hallerdir.

Göçlerin büyüklüğü ulaştırma araçları ve sermaye transferlerine bağlıdır. Nitekim son asırlarda büyük göçler, gelişmiş, sanayi devrimi ve nüfus alanındaki ilerlemeden etkilenen Avrupa ülkelerine olmuştur. Örnek verirek, İrlanda 19. ve 20. asırda Amerika'ya göç sebebi ile nüfusun yarısını kaybetti. İngiltere'den 6 milyondan fazla insan göç etti. İskandinav ülkelerini takiben diğer

Avrupa ülkelerinden göçler oldu. Sürekli artan büyük göç akımları, iki büyük dünya savaşında son buldu.

GÖÇEBELER

Yazının bulunuşuna kadar geçen zamana tarihçiler tarih öncesi yahut Eski Çağ derler. Tarih Öncesi Dönemde bütün insanlar, avlanmak ve hayvan sürülerini otlatmak için yer değiştirdi. Cilalı Taş Devrinde evler yapmaya, toprağı işlemeye başlayınca, işte o zaman yerleşik düzene geçilerek, belirli bir toprak üzerinde oturup, sabit konutlarda yaşamaya başladılar.

Tarih öncesi dönemde insanlar göçebe hayatında, avlanmak ve hayvan sürülerini otlatmak için sürekli yer değiştiriyordu. Cilalı Taş Devrinde evler yapmaya, toprağı işlemeye başlayınca, o zaman yerleşik düzen

ortaya çıktı. Bugünkü toplumun çoğu böyledir.

Göçebelik, bir bakıma insanlık tarihinde değişik insan grupları arasında ilişkilerde kolaylık sağlayarak önemli bir görev yapmıştır. Zamanla, insanlar yaşadıkları çevreden yararlanma imkanlarını öğrendikçe ve yaşayabilmek için her zaman yer değiştirmenin zorunlu olmadığını anladıkça, göçebelik giderek azalmıştır. Günümüz doğal koşullarında, yerleşmiş düzendeki tarım faaliyetlerine elverişli olmadığı bölgelerde göçebelik hala vardır.

Aslında göçebelik ekonomik bir olay olarak, avcılık, balıkçılık ve hayvancılık gibi belirli bir etkinlik tipidir. Anadolu'da kış aylarında ovaya inen, yaz aylarında yaylaya çıkan çadırli yürükler ile dünyada başka göçebe grupları, Arap Bedevileri, Afganlar,

Moğollar gibi hayvanları için su ve otlak bulma amacıyla yer değiştirmek zorunda kalan sürü sahipleri halen devam ettirmektedir.

HİCRET

Dini sebeple bir yerden diğer bir yere göç etmek demektir, Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi buna örnektir.

Hicret "kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşması" demektir. Kelime daha çok "bir yerin terk edilerek başka bir yere göç edilmesi" anlamında kullanılır. Dini olarak gayri müslim ülkeden (darülharp), İslam ülkesine göç etmeye denir. İslam tarihinde özel bir hadise olarak Hz. Peygamber Dönemi'nde O'nun ve diğer Müslümanların Medine'ye göç etmesini ifade eder. Medine'ye

göç edenlere muhacir (göç eden), Resül-u Ekrem'e ve muhacirlere yardım eden Medinelî'lere ise ensar (yardım edenler) denilmiştir.

TÜRKLER'İN GÖÇ HAREKETLERİ

İlk çağlarda başladı. Anayurt Orta Asya'da çoğalan Türk boyları, yeni yurtlar aramak üzere çok eski devirlerden başlayarak zaman içerisinde göç eder olmuştur. Tarihten önceki zamanlarda, Asya topraklarının yağmur azlığı sebebiyle kurumaya başlaması ilk göçlerin önemli ana sebebidir. Milattan sonra yapılan göçlerin tarihleri kesin olarak biliniyorsa da, öncekilerin zamanı tahminlere dayanmaktadır. Başlıca Türk Göçleri şunlardır:

1. M.Ö. 4000-3000 yıllarında, Anayurt'tan güney batı İran ve Mezopotamya'ya Sümer ve Elam yurduna,
2. M.Ö. 2000-1500 yıllarında, bugünkü Moğolistan'a ve Kuzey Çin'e bunlara Çinliler "Hyung-nu" derler. Bunlar Göktürk ve Uygur devletlerini kurdular.
3. M.Ö. 1300-1000 yıllarında Doğu Sibirya'da Yakutlar,
4. M.Ö. 1000 yıllarına Türkistan üzerinden İndus-Pencap bölgesine gidenler,
5. M.Ö. 1000-500 yıllarında Karadeniz kuzeyindeki bozkırlara Batı Türkleri, daha sonra Bulgarlar
6. M.S. IV ve V. yüzyıllarda Anayurt üzerinden Batı Avrupa'ya, Avrupa Hunları,
7. IV ve V. yüzyıllarda Doğu-İç Asya'dan kuzey Hindistan ve Afganistan'a Ak Hunlar,
8. VI. yüzyılda Orta Avrupa'ya Avarlar,
9. VII. yüzyılda Hazar Denizi kuzeyinden Kafkaslar'a Sabırlar-Sibirler,

Geri tepiş: 19. ve 20. yüzyıllarda güçlenen Avrupa, Rusya ve Çin Orta Çağ'da topraklarına hükmetmiş Türkleri geri püskürttü. Fotoğrafta, 1989'da toplu göç ile Türkiye'ye gelen Bulgar Türkleri görülüyor.

10. VIII. yüzyılda İdil (İtil)-Don Nehirleri arasına ve Kafkaslara Hazarlar,
11. IX ve XI. yüzyıllarda Karadeniz kuzeyine Uzlar, Peçenekler, Kumanlar, Kıpçaklar
12. XI. yüzyılda Türkistan üzerinden yakın Doğu'ya ve sonra Suriye, Mısır, Anadolu (1071 Malazgirt), Balkanlar, Kıbrıs ve Kuzey Afrika'ya Oğuzlar,
13. XIII. yüzyılda Kuzey Hindistan'a (Kalaçlar, Delhi Türkleri)
14. XIII. yüzyılda Karadeniz kuzeyinde Kıpçak Elin'den Mısır'a (Kıpçaklar-Mısır'da Memluk Devleti)
15. XIV. yüzyılda İran'a ve Doğu Anadolu'ya (Oğuzlar'dan Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devleti)
16. XVI. yüzyılda Kuzey Hindistan'a Hint-Türk İmparatorluğu,

16 grupta toplanan Türk Göçlerinden 1'inci grupta yer alan Mezopotamya'dan kısaca söz etmeyi, hem ülkemizi de ilgilendiren bölge olması ve birazda duygusal açıdan faydalı olur düşüncesi ile uygun buluyorum.

MEZOPOTAMYA

Fırat – Dicle Nehirleri arasındaki toprak parçasına eski Yunanlılar “nehirler arası” anlamında “Mezopotamya” derlerdi. Bugün Mezopotamya sözü daha çok, bu iki nehrin Türkiye dışındaki kesimlerinin Basra Körfezi'ne kadar uzayan ara coğrafi bölge için kullanılır. Araplar bu iki nehir arasındaki toprakların bir ada gibi görünmesinden ötürü buraya ada anlamına “El-Cezire” demişlerdir. Diğer bir görüşe göre, Basra Körfezi'nden Ağrı Dağı'na, İran Yaylasından Suriye'ye kadar olan bölgenin tamamı, iki nehir arasına yerleşen ve yüksek medeniyetler kurmuş olan milletlerin egemenliği altında kaldığı için, yine Mezopotamya olarak anılır.

Mezopotamya aşağı ve yukarı olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Yukarı Mezopotamya Toros Dağları'nın güneyinden Bağdat'a kadar uzanan kısma denilmiş, bu bölgede ilk Çağ'da Subariler ve Asurlular yaşamışlardır.

Aşağı Mezopotamya ise, Bağdat yöresinden Basra Körfezi'ne kadar uzanan bölgedir. Kalde adı verilen bu bölgenin güneyine Sinear veya Sümer ülkesi, kuzeyine Akad, doğusuna ise Elam ülkesi adları verilmiştir. İlk Çağ'ın ünlü devletlerinden olan Sümer, Elam, Babil ve Akad kurulmuştur.

Mezopotamya, yani iki ırmak arasındaki topraklar, geniş bir yayla ve alçak ovalardan oluşur.

Nil Nehri, nasıl Mısır'a hayat vermiş ise, Dicle ve Fırat da Mezopotamya'yı öyle canlandırmış, bu bölgede

büyük medeniyetlerin kurulmasına sebep olmuştur.

Asya-Avrupa-Afrika arasında büyük ulaşım yollarının kavşağı olan Mezopotamya zengin bir uygarlığın beşiği olarak üç bin yıla yakın süre bölgeye egemen olmuş, dünyaya birçok alanda, tarımda (sulama), teknikte (kil toprağının işlenmesi ve dökme-cilik), bilimde (astronomi, tıp, matematik) binlerce yıl süren hatırı sayılır bir miras bırakmıştır.

Babiller

Babil'in ilk beş kralı daha çok savunma sorunları, dinsel yapılar ve su kanalı açımı ile uğraştılar. 6'ncı hükümdarı Hammurabi zamanında çok kuvvetlenerek, en parlak devrini yaşamıştır. Kalde şehirlerini yönetimi altına aldıktan sonra, Elam ülkesini zapt etmiş, daha sonra kuzeyde Asur ülkesi ile birlikte bütün Mezopotamya'yı istila ederek bir imparatorluk kurmuştur. Hammurabi'nin asıl ünü yaptığı kanunlara dayanır. Sümer ve Akadlar'ın kullandıkları töre, yasa ve fermanları, zamanın ihtiyaçlarına göre düzenleyip, Sami dili ile yazdırarak ünlü Hammurabi Kanunlarını meydana getirdi.

Babil Devleti'nin büyük komutanı II. Nabal Kodonosor (M.Ö. 604-562) zamanında büyük anıt ve yapılar dikilerek Babil'i dünyanın yedi harikasından biri durumuna getirdi.

Babilliler, astronomi ve astroloji bilimlerinde çok ilerlemiş, yıldızların gezegenleriyle durağanları ilk ayıranlar, Ay ile Güneş Hareketlerini ilk önce ayırt edenler olmuştur.

M.Ö. 4000 yıllarından başlayarak burada Sümerler, Asurlular, Babilliler büyük uygarlık kurdular. M.Ö. 1000 yıllarında Aramiler ilk defa Mezopotamya'da görüldü. M.Ö. 625 yılında yeni bir Babil hanedanı kuruldu. Daha sonra Yunanlılar eli-ne geçen Mezopotamya'yı Araplar

da ele geçirdi. Sonraki yüzyıllarda İran, Türkler ve Moğollara, yeniden Türker'e geçen Mezopotamya, bugün Irak sınırları içindedir.

Mezopotamya Uygarlığı

Sümerler Dönemi'nde her biri aynı nitelikte olan sitelerin birleşmesi ile meydana gelen bir devlet yönetimi görülmüş. Teokratik bir yönetim tarzında kral, gökten inmiş sayılırdı.

Patesi (prens), lugal (kral) ve lugal-kalma (imparator), başrahiplik, başkomutanlık görevleri tanrı adına yapılırdı.

Sümerler devrinde başşehir bağlı diğer siteler işlerinde özgür oldukları halde, Samiler Dönemi'nde merkeze bağlanmıştır.

Dünyanın en eski kanunları Mezopotamya'da yapılmıştır. Sümerlerin Urgakina, Şulgi, Ur-namu adlı kralları,

Asya-Avrupa-Afrika arasında büyük ulaşım yollarının kavşağı olan Mezopotamya zengin bir uygarlığın beşiği olarak üç bin yıla yakın süre bölgeye egemen olmuş, dünyaya birçok alanda, tarımda (sulama), teknikte (kil toprağının işlenmesi ve dökme-cilik), bilimde (astronomi, tıp, matematik) binlerce yıl süren hatırı sayılır bir miras bırakmıştır.

Samiler'in Hammurabi ve diğer 2'nci Babil ve Asur hükümdarları döneminde uygulanmıştır. İlk kanun yapıcı Urganakina'dır. Diğer bir kanun yapıcı Şulgi'dir. Sümerlerde cezaların çoğu bir bedel ödemek şeklinde idi.

Hammurabi'de M.Ö. 4000 yılı 1'inci Babil Devri'nde kanun yapıcudur. Hammurabi kanunlarında el kesmek, kulak kesmek, öldürmek gibi cezalar vardı. Cezada kısas hükmüleri uygulanırdı.

İlk yazı Mezopotamya'da kullanılmıştır. Kelimeler çizgi çizilerek işaretlerle ifade edilen Çivi Yazısı M.Ö. 3000 yılında meydana getirilmiş, Sümerler dışında Babil, Asur, Elam, Hitit, Pers, Akad'lar bu yazıyı kullanmıştır.

Mezopotamya'da edebiyat destani, efsane, ilahi şeklinde görülmüş. Yaratılış, Tufan ve Gılgamış isimli üç önemli destanları vardı. Atasözleri ise önemli yer tutardı. Samiler'den Asurbanipal bütün eserlerini toplayan bir kütüphane yaptığı bilinir.

Göğü, yeri, yıldızları surların ve tapınakların üzerinden inceleyerek yıldız kümelerini tespit etmişlerdir. Sümerler takvim esasını bulmuş; geometri, aritmetik üzerine çalışmalar yapmışlar, hacim, alan hesapları, dairenin 360'a bölünmesi bu devrin buluşları arasındadır.

2'nci Babil Devri'nde güneş saati, ay ve güneş tutulmasının devirliğı prensibi bulunmuştur.

506 Tanrılı dinleri vardı. Tanrılar ölmez, tabiat kuvvetlerine taparlardı. Sami kralları kendilerini tanrı sayardı. Kule biçimli çok katlı tapınaklarına da Ziggurat denir, bunlarda koruyucu rahipler bulunur, yanlarında bir okul mevcut olurdu.

Babil'den iki örnek:

Babil Kulesi; Eski çağların 7 harikasından biri olan kule, tanrı Marduk

1. Balkan Savaşı yenilgisi üzerine Rumeli'deki Bulgar ve Yunan zulmünden kaçan halk, Asya tarafına geçmek için Eminönü iskelesinde bekliyor.

adına dikilmiş bir Ziggurat yani tapınak idi. Yeri göğe bağlayan kutsal ağacı temsil eden kuleye "Tanrıdağı" da denirdi. Kule temeli 90 metre, yüksekliğı 90 metre olup en üst kat, Babil tanrısı Marduk için yapılmıştı. Halk birinci kata çıkar, daha üst katlara yalnız rahipler çıkardı.

Babil'in Asma Bahçeleri; Bağdat'ın güneyinde, Fırat Nehrinin iki yakasında kurulan tapınaklar, saraylar, heykeller ve harikulade güzel bahçelerle süslü şehrin etrafı iki kalın sur ve su dolu hendek ile çevrili şehrin tunçtan yapılmış 100 büyük kapısı vardı.

Tanrıların en önemlisi Marduk ve ondan sonra gelen İhtar, bir tanrıça idi ve inançlarına göre her şeyin üreme ve büyümesi onun sayesinde olurdu. İhtar'ın oğlu Tammuz ise, bütün bitki ve sebzeleri yetiştirir, bereket sağlardı. Kullandığımız temmuz ayı ismi buradan geldiğı söylenir.

Dünyanın 7 harikasından biri olan Babil Asma Bahçeleri bir harika olup, Semiramis Asma Bahçeleri olarak da anılır. Semiramis hakkında anlatılanlar tarihten ziyade efsaneve, bir masala benzer.

Mezopotamya hakkında bu kısa açıklamadan sonra asıl konumuza dönelim;

TÜRKLERİN GÖÇ HAREKETLERİ

Türklerin büyük kitleler halinde göçü XI. yüzyılın sonunda oldu. 1071'de Alp Arslan Malazgirt'te Bizans'ı yenmesinden sonra Türkler büyük topluluk halinde Anadolu'ya yerleştiler.

13. yüzyılda Moğol istilasından kaçan bir kısım Türk aşiret ve boyları İran yoluyla Anadolu'ya geldiler. Bu göçler sırasında geçtikleri yerlerde

birtakım devletler kurdular. Göç hareketi 15. yüzyıla kadar sürdü. Başka bir büyük Türk göçü de Osmanlı Devleti'nin kurulmasından sonra Rumeli, Ege Adaları, Mısır ve kuzey Afrika ülkelerine oldu.

Osmanlı Devleti'nin belirli bir iskân siyaseti vardı. Yeni fethedilen topraklar özellikle Balkanlar'a Anadolu'dan konar-göçer aşiretler (Türkmenler-Yörükler) yerleştirildi. Kıbrıs'ın fethinden sonra oraya da bu şekil göçler yapıldı. Göç hareketi imparatorluğun genişleme devresine kadar sürdü. Duraklama devrinde son buldu. Rumeli'de toprak kaybedilmesi başlayınca göçler tersine olmaya başladı.

Budin'in terk edilmesinden sonra daha da hızlanan göçlerde hiçbir nizam ve düzen görülmedi.

Toprak kayıpları fazlaşmasına paralel olarak göç hareketleri hızlandı. Belli başlı göçler Kırım, Kuzey Kafkasya, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Doğu Türkistan'dan gelecek Anadolu topraklarında toplandı.

OSMANLI DEVLETİ'NDE TERSİNE GÖÇLER

Kırım'dan Göç; Kırım, Ruslar tarafından işgal ve tahrip edildiği 1771 yıllarında 35.000 Kırımlı Türkü kılıçtan geçirdi. Bu tür şiddet hareketleri Anadolu ve Balkanlara göçleri başlattı. Bu göçler 1880'e kadar devam ederek 500 bin kişi Kırım'dan ayrıldı.

Osmanlı Devleti'nin Fransa ile iş birliği yapması üzerine, Ruslar Kırım Türklerine yeniden zulme başlayınca 1815-1828 yılları arasında göçler devam etti. Kırım'dan gelenler Eskişehir civarına yerleştiler. 1860-1862 yıllarında göçlere Nogaylar da katıldı ve 227.627 kişi göç etti. 1864 yılında Nogay göçleri ile birlikte göçmen sayısı 700 bin oldu. 1877 yılında yeni göç hareketleri oldu.

Bu tarihte Osmanlı-Rus savaşından sonra yapılan göçler 1890'lı yıllarda daha da arttı. Bu göçler sırasında 20.000 kişi ayrıldı. 1902-1904'te de göç edenler oldu.

Bu tarihlerde Balkan ülkelerinden benzer göçler de oldu;

- Yunanlılar 1820 Mora isyanından sonra Sakız, Girit, Eğir ve diğer adalardaki Türklerin korunması Osmanlı Devleti için büyük mesele oldu. Avrupa'dan gelen gönüllü askerlerle Rum çeteler Tesalya ve Ege adaları ile Mora'da oturan Türk ve Müslüman halka zulüm etmeye başladılar ve 32.000 Türkü öldürdüler. Yunanistan 1826 yılında bağımsız olunca Müslüman halkı çıkarma kararı aldı. Avrupa devletlerinin çıkarmış olduğu Navarin Savaşı dahil, çeşitli gaileler zoruyla 1830 yılında Osmanlı Devleti bağımsızlığı tanınması yanında Göç Antlaşması'nı kabul edince göçler arttı. Girit'te Rum zulmü şiddetlenince 1864'te 60.000 kişi göç etti. Birinci dünya savaşından sonra Yunanistan'dan göçler oldu. Lozan Antlaşması hükümlerine göre 1923-1933 yıllarında 384 bin kişi göç etti.

- Bulgaristan'ın 1828'de Türklere saldırmamasından sonra 30.000 Türk Türkiye'ye göç etti. 1876'da binlerce Türk Anadolu'ya göç etti. Bulgaristan Devleti Berlin Antlaşması ile kurulunca 1876-1878 yılları arasında 200 bin Türk Edirne ve civarına yerleşti. Ayrıca 300 bin göçmen Rumeli'den Anadolu'ya geçip Halep, Şam, Adana, Konya, Kastamonu ve Kıbrıs'a yerleşti.

13 Temmuz 1878 yılında yapılan Berlin Antlaşması'ndan sonra Karadağ, Sırbistan, Romanya ve Bulgaristan Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak müstakil devlet haline geldiler. Kars, Ardahan, Batum Rus

Yunanlılar 1820 Mora isyanından sonra Sakız, Girit, Eğir ve diğer adalarda Türklerin korunması Osmanlı Devleti için büyük mesele oldu.

hakimiyetine, Bosna-Hersek Avusturya, Kıbrıs İngiliz idaresine geçmişti. Bunun neticesi olarak Müslüman Türk halkının büyük bir kısmı bu bölgelerden göç ederek Rumeli ve Anadolu'ya yerleştiler. Bu suretle göç edenlerin sayısı artmıştı.

1885-1923 yılları arasında Türkiye'ye 500 bin kişi göç etti. 1927 yılından sonra yeniden şiddet hareketleri görüldü. 1913-1923 yılları arasında göç edenlerin sayısı 101 bin kişidir. 1934-1950 arasında 272 bin kişi Türkiye'ye göç etti. 1951-1952 yıllarında Bulgaristan 154 bin Türk soydaşı Edirne'ye gönderdi. 1960-1970 arasında gelen serbest göçmen 13 bini buldu. 1989-1990 yıllarında çok sayıda göçmen Türkiye'ye geldi.

Muhtelif tarihler içerisinde Romanya, Yugoslavya, Kıbrıs, Doğu Türkistan, Kafkasya, Rusya ve diğer ülkelerden Türkiye'ye çok sayıda göçler oldu.

Osmanlı Devleti'nin Budin'den çekilmesinden sonra, hızlanan göçlerde hiçbir nizam ve düzen görülmedi. Toprak kayıplarının fazla olmasına paralel göç hareketleri hızlandı. Belli başlı göçler; Kırım, kuzey Kafkasya, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Türkistan'dan gelen göçmenler Anadolu topraklarında toplandı.

ULUSLAR ARASI GÖÇLER

16'ncı yüzyıldan beri Amerika'nın iskanında en önemli rolü göçler

Dışarıya göçün sebebi, ülkenin teknik yetersizliği, ekonominin iyice düzelmemesi ve bunlardan dolayı gerekli hizmetlerin sağlanmamış olmasıdır.

oyladı. Güney Amerika'ya İspanyol, Brezilya'ya Portekiz, Kanada'ya Fransız, kuzey Amerika'ya ise İngiliz ve İskandinav ülke insanları göç etti. 1930 yıllarına kadar büyük göç güney Amerika'ya oldu. Burada göç etme isteği ve zorunluluğu çoğu zaman siyasi ve dini kaygılara dayanmıştır.

Yabancı ülkelerden gelen göçmenler, bunları kabul eden ülkeler için genellikle yararlıdır. Çünkü göçmenler sayesinde gerek fizik gerek meslek bakımından iyi seçilmiş ve üstelik yetiştirilmesi için harcama yapılmamış işçiler elde edilir. Göçü kabul eden ülke nüfusu duraklama halinde ise bu faktör daha olumlu etki yapar.

Dışarıya göç, daha iyi bir hayat yaşamak arzusu ile oluyorsa, terk edilen ülkede, önemli iş gücü kaybına yol açar. Dışarıya göçün sebebi, ülkenin teknik yetersizliği, ekonominin iyice düzelmemesi ve bunlardan dolayı gerekli hizmetlerin sağlanmamış olmasıdır.

Göçmen gönderen ülkeler, topraklarını günün bilim ve teknik imkanlarına göre değerlendirirse nüfus azalmasını önleyebilir. Dışarıya göç olayı bir süre için ferahlık sağlasa da aslında bir kayıptır. Çünkü göç edenler genellikle genç, girişken ve yetenekli,

bilgili insanlardır. Ülkesine yararlı olacağı yaşlarda başka bir ülkeye gitmesi, kendisinin yetişmesi için yapılan harcamaların boşa gitmesidir.

MÜBADELE

Kurtuluş Savaşı'nın ardından 30 Ocak 1923'te Lozan'da imzalanan Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol gereği Türkiye'deki Rumlarla, Yunanistan'daki Müslümanların büyük bölümünün karşılıklı olarak yer değiştirmesine dair Türk ve Yunan tarafından imzalanan antlaşmaya göre; Batı Trakya'da yaşayan Türkler ve İstanbul'da yaşayan Rumlar dışında, Türkiye ve Yunanistan'daki tüm Rum ve Türk nüfusunun yer değiştirmesi kararlaştırıldı. Daha sonra Lozan Antlaşması'yla Gökçeada ve Bozcaada'daki Rumlar mübadele dışı tutuldu. Mübadele uygulamasında ortaya çıkan sorunlar oldu ise de 1930 yılında sona erdi.

Mübadele sonucu 400 bin Müslüman Türk Yunanistan'dan Türkiye'ye gelirken, 1 milyonu aşkın Rum da Türkiye'den Yunanistan'a gitti. Mübadele sonrası Türkiye'de, tamamı İstanbul'da olmak üzere 110 bin Rum kaldı. 1921-1929 Yıllarında Türkiye'ye gelen muhacir toplamı 578 bini buldu.

Mübadil, başkasının yerine getirilmiş "mübadele edilmiş", Türkiye'deki Rumlarla değiştirilerek Yunanistan'dan getirilen Türklere denilmiştir.

İÇ GÖÇLER

Artan nüfus ve iktisadi gelişmeler sonucu olur. Çoğalan sanayi ve kültür merkezlerine köy ve kasabalardan göçler olur. Ülkemizde bunlardan biri de geçici göç, diğer adı gurbetçilik. Kendisine yeterli şartı bulamayan halk, ihtiyaçlarını gider-

mek için gurbetçiliğe çıkar ve büyük şehirlerde yapı işçiliği, fabrika işçiliği yapar. Türkiye'de çeşitli bölgelerden göç eden insanların çoğunluğunu Karadeniz bölge halkı teşkil eder. Geçici iç göçlerin biri de yaz mevsimi geldiğinde yaylaya, bağ-bahçeye, yazlığa ve sayfiyeye çıkmadır. Bu hareketler mevsimlik olur.

YURT DIŞINA İŞÇİ GÖÇÜ

İkinci dünya savaşından sonra sanayi ve endüstride büyük hamle yaparak zenginleşen Avrupa ülkeleri, nüfus azlığını gidermek üzere göç kabul eder duruma gelince dışarıya göç olmuştur.

Türkiye'nin ödemeler dengesinin önemli kalemlerinden birini teşkil eden işçi dövizlerinin oluşmasına neden olan işçi göçünün başlangıcı 1950'lerin sonuna rastlar. 1961'de Türk-Alman İş Gücü Antlaşmasından sonra kitlesel göçe dönüşen bu hareketi, 1964'te Avusturya, Hollanda ve Belçika, 1965'te Fransa, 1967'de İsveç ile yapılan antlaşmalar takip etti.

Bu kitlesel göç ülkedeki işsizliği önemli boyutlarda çözüm getirdiğinden, yurt dışına gidenlerin gönderecekleri dövizin ödemeler dengesindeki açığı karşılamada önemli katkı sağladığından Türkiye tarafından desteklendi. 1973 yılına kadar kitlesel olarak süren göç, 1973 yılında patlak veren petrol bunalımı sebebi ile durdurulsa da bu göç günümüze değin küçük birimler şeklinde devam etti. Günümüzde 4.5-5 milyon arasındaki işçi ve ailelerin toplamının %90'ı batı Avrupa ülkelerine göç etmiştir.

İÇ VE DIŞ GÖÇLER

Ülkemizde iç ve dış göç diye iki nüfus hareketi görülmektedir. Bunlardan birincisi kırsal alandan, kentlere

olan göçler. İkincisi ise Türkiye'den yurt dışına yapılan göçler.

Ülke içinde yapılan göçler genellikle kırdan kentte ve doğudan batı yönüdür. Genç yaştaki erkek nüfus, askerlik ve eğitimden sonra, iş bulma amacıyla oluşturduğu bir harekettir. Göç ettiği yere yerleşen ve iş bulan yahut iş kuran kişi daha sonra ailesini yanına alarak ve yakınlarına da bu konuda öncülük ederek göç hareketini tamamlar. 1927 yıllarında nüfusun % 84'ü kırsal kesimde yaşarken bu olay günümüzde tersine dönmüştür.

Kırdan kentte göç özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde büyük nüfus yığılmalarına, gecekondu bölgeleri oluşmasına ve çarpık kentleşmeye yol açmıştır.

Yurt dışı göç önceleri batı Avrupa'ya yapılırken, zaman içerisinde hızını kaybetmiş, son yıllarda göç Libya, Arabistan gibi Arap ülkelerinden sonra ABD ve Kanada gibi ülkelere kaymıştır.

GÖÇ VE GÜVENLİK

Farklı şekillerde görülen göç olayı günümüzde de sürmektedir. İnsanlar çeşitli sebeplerle buldukları yerleri terk ederek, yeni yaşam alanlarına hareket ediyorlar.

Yatay sosyal hareket olan göç; savaşlar, ülke içi çatışmalar, siyasi krizler, ekonomik sebepler, doğal afetler gibi sorunlara bağlı olarak daha iyi yaşam umudu ile meydana gelebiliyor.

Uluslararası tanıma göre; Bir kişi veya bir grup topluluğun ülke sınırını geçerek veya aynı ülke içinde yer değiştirme olayıdır. Bu nüfus hareketlerine mülteciler, herhangi bir sebepten yerinden edilmiş kişiler ile güvenlik sorunları da dahildir. İnsanların rahat ve korkusuzca yaşama istekleri de göç hareketine büyük etkendir.

Günümüzde göçler, gönüllü yahut zorunlu olarak yapılmaktadır. İç göç yahut dış göç çeşitleri de olur. 2011 Yılında Komşu Ülke Suriye'de çıkan iç savaş nedeniyle ülkelerini terk ederek, topluca ülke sınırlarını aşarak, ülkemize 4-5 milyonu aşan sığınmalar olmuştur.

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla doğu-batı ile kuzey-güney göç yolları kavşak noktasında bulunması sebebiyle bir yandan transit ülke konumu devam ederken, diğer yandan Suriye başta olmak üzere komşu ve hinterland benzeri Afrika ülkeleri için de hedef konumuna gelmiştir. Bu süreç içerisinde Avrupa Birliği uyum çerçevesinde İç İşleri Bakanlığı bünyesinde "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü" kurularak Türkiye sınırlarına akın eden milyonlarca insanla ilgilenmek durumunda kalmıştır.

Batı Avrupa'nın II. Dünya Savaşı sonucunda azalan iş gücü kaybını tamamlamak üzere Türkiye'den batı ülkelerine gönüllü iş gücü göçü yaşanmıştır. Türkiye ekonomik yönden büyüyüp gelişme olunca göç hareketi azalmış. Ancak sınır ülkeler ve coğrafyadan batıya göçler devam etmiştir.

Batı medeniyetini kurarken, zenginliğin kaynağını sömürge bölgelerinden aktarılan ham madde, yer altı zenginlikleri ve insan gücü transferlerinden çok yararlanmıştı.

GÖÇEBE KÜLTÜRÜ

Türkler "Anayurt'tan göç ettiler" ibaresi üç kelimedir. Fakat, mana ve kapsam itibarıyla çok şeyler ihtiva eder. Kendi ülkelerinde iklim koşullarında büyük değişimler sonucu susuzluk, kuraklık ve açlık gibi önemli nedenler sonucu olmuştur. "Göç etme" kararı kolay değildir. Üzerinde çok düşünmek icap eder. Bir değil defalarca düşünmek gerekir. Bu karar alınırken çok şeyin değişeceğini, sıkıntılı, meşakkatli, yorucu

Uluslararası tanıma göre göç; Bir kişi veya bir grup topluluğun ülke sınırını geçerek veya aynı ülke içinde yer değiştirme olayıdır.

bir yaşantıya girileceği hemen akla gelir. Kolay değil, aylarca-yıllarca sürececek bir yaşamın başlangıç noktasında bulunuyorsunuz. Nereye gidilecek, nasıl gidilecek, yollarda nelerle karşılaşılacak, her yönü ile çetin mücadeleye hazır olacaksınız, başınıza her türlü hal gelebilir, meçhule gider bir yola çıkmış gibi bir hal. Bunu seyahate çıkmış gibi farz etmek mümkün değil.

Ev taşıma zorluklarını göz önüne getiriniz. Aynı şehirde yahut ülkede olsanız dahi ne kadar sıkıntıya katıldığınız herkesçe malum bir durumdur. Oysa bu göç olayı ev taşıma ile mukayese edilemeyecek kadar kapsamlı ve karışık bir olaydır. Her türlü tehlikenin var olacağı bir yaşam serüvenine karar vermek, her babayı-ğit kişinin harcı değildir.

Önce dirayet ister, her güçlüğü yeme irade ve azmi gerekir. Yılmadan yapılacak uzun mücadelede sağlıklı bir bünye ve sabırlı olmanın yanında yıllarca sürececek göç olayı ile mevsim ve iklim değişikliğine dayanma gücüne sahip olmak, ayrıca beraberinde bulunacak aile fertlerinin sorumluluğunu taşımak ne derece ağır yük altına girildiğini akla getirmek gerekir.

Göç, haydi gidelim demekle olmaz. Bunun uzun bir hazırlığı gerekir. Bu hazırlığın altyapısı bir kültür olayıdır. Bu kültür de yılların birikimi bir olgudur. Türkler yerleşecekleri yerlere her şeyi ile beraber ev ve mutfak kültürünü de götürmüşlerdir.

En eski Türkler, ana yurt orta Asya'da normal hayatlarını sürdürmekte iken, iklim değişikliği sonucu yağışların azalması sebebiyle verim düşüklüğünden kıtlık başlaması nedeniyle zorluktan kaynaklanan kararlar, yeni bir yurt arayarak, verimli topraklarda yaşama umuduyla çok uzun sürecek yollara düştüler. Önlerine hayvanlarını katarak, kâh yürüyerek, kimi zaman at sırtında, öküzlerin koşulduğu araba ile yolları kat etmeye başladılar.

Altay'dan Urallara ve Hazar Deniz'ine varınca, sert kara iklimine uyum sağlamışlardı. Atları ilk defa ehlileştirerek, atlı göçebe yani yaylakçı-kışlakçı hayatı yaşamışlar, "kurgan kültürü" denilen bozkır yaşayışını icat etmişlerdi. Ülkelerinde çok bol olan at sürülerini besleyip at eti yiyerek, kısırak sütü ve ondan yapılan, yararlı kımızı içerek ve konserve yiyeceklerle beslenerek sağlıklı ömür sürmüşler, atlı-savaş usulünü bulmuşlar, bol yedik atları ile komşu ülkeleri yenerek onlara hâkim olmuşlardı.

Türkler koyun ve deve yününden, at ve keçi kılından yararlanarak; keçe, çul, saçaklı dokuma, halı, kilim benzerlerini yaparak, kışın bile içinde oturularak keçe kaplanmış otak/bölmeli çadırı ev olarak kullanmışlar, kolayca göçme imkânı bularak salgın hastalıktan, kuraklıktan doğan kıtlıktan ve düşman baskınından, insan ve mal kaybetmeden kendilerini koruyabilmişler. Ayrıca kırılmayan ve kolay taşınabilen tulum, kırba, yayık gibi deri kaplar kullanmışlar.

Yolculuğa elverişli ve uzun süre bozulmayan konserve yiyeceklerin çoğunu Türkler bulup, kullanmıştır. Tahıldan kavurga, kavut (un), kete, lavaş, sac ekmeği, erişte, peksimet yiyecekleri idi.

Süt'ten; yoğurt, kışık süzme yoğurt, kuru kaymak, kımız, keş, tarhana, lor, torak (peynir), yağ.

Etten; pastırma, sucuk, kazı (at pastırması), kakaç,

Yemişlerden; pestil, köme, bastık, pekmez, kak (elma,armut, kayısı, dut kurusu)

Yapmayı öğrenip, bilişlerdir.

Türkleri yabancı kavimlere egemen kılan, onların iyi ata binmeleri ve süvarilik karakteridir. Atlı Türk ordusu o çağların en ileri ve gelişmiş tekniğine sahip olarak madenleri de en iyi biçimde işleyip, cihangirlik karakteri ile yayılma politikası gerçekleştirmiştir.

"Türk, at üzerinde doğar, at üzerinde ölür" atasözünü komşu ülkeler Türkler için söylüyordu.

Er kişi, atı ile yaşar deniyordu. Karahanlı soyundan Kaşgarlı Mahmut yazdığı Sözlük'te "Türkler geleneksel ve sağlam düzenli "Boylar-Birliği" biçiminde "Ordu-Devlet" halinde bulunmaları, kolay ve çabuk seferber oluşlarını sağlıyordu. Bunun için, kadınlı-erkekli kullandıkları ve üstünlüklerini sağlayan "atlı süvari kılığını" bulmuşlardı" demektedir.

Sürekli hareket halindeki göçebe toplulukların, yerleşik komşularına karşı üstünlük sağladıkları sık görülmüştür. Dağınık bir durumdan birleşmiş yüce bir güç olmaya geçebilen Türkler, iskitlerden devraldıkları savaş taktik hareketleri ve at sırtından ok atabilme yetenekleriyle yüz yıllar boyu karşı konulmaz güç olmuşlardı.

Türk (Türkmen) Kadınları; kendi dokudukları beşikte bebeğini büyütmüş, çocuğunu torba içinde sırtında taşımıştır. Bebeğinin kundak bağı yanında, kocasının silah torbasını, hayvanın heybesini, evinin yaygısını, seccadesini, minderini, yastığını, çuvalını, halısını-kilimini, kapısının perdesini, at ve öküz örtüsünü, hamur kabı kılıfı, özet olarak tuz torbasından kara çadırına kadar bir konut için gerekli bütün ihtiyaçlarını kar-

şlamıştır. Bu özellikleri ile Türkmen Kadını hem becerikli ve hem de bir kahramandır. Kocasını her zaman desteklemiş ve yanında yer almıştır.

Türkler yerleşik düzene geçtiklerinde, Türkçe konuşma dili ile milli birliği de sağlayarak, devletini kurup, Türk Kültürünü de yaşatmışlardır.

Açıklama: Türk adı; Türkçe konuşan kavimlerden birinin adı idi. Sonra bütün Türkçe konuşanlara Türk adı verilmiştir. Sözlük anlamı "güçlü" demektir. İlk başlarda "Türük" olarak söylenmiş Törük-Türk biçiminde evrim geçirmiştir.

Türkmen ismi, Müslüman olan Oğuzlar'a verilen bir isimdir. Zamanla bütün Oğuzların ortak adı oldu. Daha sonra konar göçer hayat tarzını ifade etmek için kullanıldı. 15. yüzyıldan itibaren yürümek fiilinden türetilen "Yörük" denildi. Kızılırmak yayının batısında kalan bölgelerde konar-göçerlik edenlere Yörük, bu yayın doğusunda kalanlara Türkmen denilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Okul Kültür Ansiklopedisi Cilt 1-3-4, sh 143-680- 1106
2. Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 2 sh 803
3. Oxford Gn. Kültür Ansiklopedisi Cilt 2-4 sh 43-222-233
4. Meydan Larousse Gençlik Ansiklopedisi Cilt 3 sh 169
5. İdarecinin Sesi sayı 201, sh 39
6. Meydan Larousse cilt 5 sh 251
7. Altaylar'dan Tuna Boyu'na Türk Dünyası, Prof.Dr. Neriman G. Kirzioğlu
8. Tarihte Türk Devletleri
9. Türklerin ve Türkiye'nin Tarihi Ansiklopedisi
10. Atatürk'ün anlatımıyla Kurtuluş Savaşı